

MAGYARORSZÁG ÁLLAMADÓSSÁGAI.

MÁSODIK BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY.

V.

Vasuti kölcsön.

A magyar állam kölcsöneinek sorát a vasuti kölcsön nyitja meg. Az 1867: XIII. t. czikkkel a miniszterium megbizást nyert, hogy vasutak és csatornák építésére valóságos értékben 60 millió ezüst forintnyi, vagy 150 millió francnyi kölcsönt létesítsen 50 évre 4,650.000 frt, vagy 11,625.000 franc évi járadék kötelezése mellett. A kölcsön kötvényeinek és szelvényeinek bélyegilleték és adómentesség biztosított.

A törvénynek alapul szolgáló és a törvényhozásnak be is mutatott a kölcsön értékesítése iránt kötött szerződést Lónyay Menyhért akkori pénzügyminister báró Haber Mór frankfurti bankárral kötötte meg 1867. évi augusztus 23-án. A szerződés feltételei röviden ezek. A 60 millió fejében báró Haber Mór kap a magyar államtól 85,125.600 frt névértékű 1867 évi július 1-től 5%-al kamatozó kötvényt. Báró Haber Mór feltétlenül át tartozik venni a kötvények $\frac{2}{3}$ -adát vagyis 56,750.400 frtot 40 millió vételárban, melyet is tartozik 1867. évi november 1-től fogva 12 két havi egyenlő részlethen Párisban kifizetni; a hátralevő egy harmad vagy is 28,375.200 frt tekintetében báró Haber Mórnak jogában áll 1869. november 1-ig az optiót gyakorolni, — és azt gyakorolva tartozik a kölcsön e részét egészben 20 millióért, vagy annak hanyadát a megfelelő árnak készpénzben azonnal történő lefizetése mellett átvenni. Báró Haber Mórnak fenntartatik a jog a kölcsönt aláírás útján beszerezni, a midőn is az egész kölcsön kötvényei rendelkezésére bocsátandók. A 40 millió után báró Haber Mórnak 2% provisió biztosított. A kötvényekre szükséges franczia bélyeg felét a magyar állam, felét Haber Mór fizeti. Haber Mór 1867. november 1-től intercalarsi

kamatban $7\frac{1}{2}\%$ -ot fizet. A törvényben említett 60 millió forint tehát a kölcsönnek tulajdonkép brutto hozadéka; — a netto hozadék, leszámítva a provisiót, továbbá a francia bélyegköltséget; nemkülönbén a kölcsön után 1867. július 1-től — október 31-ig fizetni kellett kamatot, lett volna 57,849. 908 frt.

Báró Haber Mór élt a joggal: a kölcsönt aláírás útján beszerezni. Az aláírásokat a „Société générale“ parisi bankintézet közvetítette, és aláírási határidőül 1868. évi január hava lett kitűzve. Az aláírások megtörténte előtt Lónyay Menyhért pénzügyminister biztosította a magyar állam részére a jogot a kölcsön egy részét aláírhatni, és ez esetben a „Société générale“ a kibocsátási költség feléről lemondott. Az aláírások alkalmával a kötvények felét a magyar állam irta alá. A kölcsön aláírása nem sikerült; hivatalos okúl az adatik, hogy az aláírást megelőző január 27-én a francia kormány közzétette, miként 440 millió francnyi kölcsönt veend fel, — és pénzemberek az aláírás előtt a kötvények szállítását az aláírási árnál olcsóbban ajánlották. 1868-ban értékesített 352.341 db kötvény, ¹⁾ — az utolsó kötvény 40.523 dbnak eladása 1872-öben történt, és a kölcsön 1872-ben végleg értékesítve volt. ²⁾

A kölcsönért befolyt brutto ércpénzben 61,481.426 frt 76 kr, folyópénzben pedig 72,669.273 frt $75\frac{1}{2}$ kr; levonva a brutto bevételből az értékesítési költségeket, melyek is kitesznek ércpénzben 3,115.870 frtot, folyó pénzben pedig 3,700.095 frtot, a kölcsönért netto befolyt ezüst pénzben 58,365.558 frt 73 kr, folyó pénzben pedig 68,969.178 frt $9\frac{1}{2}$ kr. A kölcsönre befolyt brutto és folyó pénzben 1868-ban 34,999.965 frt $67\frac{1}{2}$; 1869-ben 12,993.183 frt; 1870-ben 3,347.400 frt; 1871-ben 17,353.680 frt és 1872-ben 3,975.045 frt 8 kr. A kölcsön árkelete, a tiszta hozadékot tekintve, ezüstben 68.564% , folyó pénzben pedig 81.02% . A kölcsön után évi kamatban, a számítást az ércpénzhozadék alapján téve meg, — fizetni kell 7.292% -ot. Tekintettel arra, hogy a kölcsönt magasabb összegben kell visszafizetni, és ez további kamatfizetést okoz, — a kölcsön kamata 7.78% .

¹⁾ 1865/8 VII., 76. Pénzügyministeri jelentés a vasuti kölcsön iránt. A jelentés annyira politikusan van szerkesztve, hogy abból nem lehet tudni, hogy mennyi lett a kölcsön második felére aláírva.

²⁾ Államszámvevőszék jelentése 1871. zárszámadásról. — A pénzügyminister által 1869, 70, 71-re beadott jelentések, nemkülönbén a végjelentés az irományok közt nincs,

A kölcsönkötvények 120 frt, illetve 300 francra szólnak. A tőketörlesztés megkezdődött 1868. július 1-én és befejeztetik 1918 január 1-én.

A kölcsön különös biztosítására szolgálnak az e kölcsönből épített vasutak; és a kölcsön járadéka azokra első sorban bekebelezendő vala. Még a kölcsön aláírása előtt lett a vasutak és csatornák külön telekkönyvezése behozva, és az 1868: I. t. czikkkel szabályozva. Ezen törvény azután módosítva és kiegészítve lett az 1881. évi LXI. t. czikkel.

A kölcsön hozadéka 1872-ik évben teljesen fel lett használva. A kölcsön egészen vasutakba lett beruházva.

A kölcsönből kiépítve lettek a következő vasutak a következő költséggel, hozzászámítva a $7\frac{1}{2}$ % intercalaris kamatot. ¹⁾

1) Magyar éjszaki vasut	11,019.964 frt 33 kr.
2) Hatvan-miskolczi vasut	8,010.462 „ 02 $\frac{1}{2}$ „
3) Zákány-zágrábi vasut	7,199.735 „ 07 „
4) Salgótarján-zólyomi vasut	8,276.611 „ 16 „
5) Miskolcz-bánrévi vasut	1,936.197 „ 77 „
6) Hatvani-indóház	767.785 „ 95 „
7) Zólyom-rutkai vasut	11,453.735 „ 79 $\frac{1}{2}$ „
8) Füzesabony-egri vasut	634.914 „ 88 „
9) Vasuti gépgyárak	1,118.444 „ — „

Építettetni kezdetek a következő vasutak :

1) Károlyváros-fiumei vasut	12,204.762 frt 03 kr.
2) Hatvan-szolnoki vasut	2,485.530 „ 85 „
3) Zólyom-besztercebányai vasut	103,693 „ 19 „
4) Fiumei indóház	1,200.795 „ 64 „

A vasuti kölcsön állása 1880-ik év végén következő:

¹⁾ Zárszámadási bizottság jelentése a vasuti kölcsönről 1872/5 képv: irományok XXIV. köt. 48. lap, irományszám 1030. Mint érdekes adatot a vasuti kölcsönre vonatkozó 1871-iki pénzügyministeri jelentésből kiemelem, hogy a kölcsönkötvények beváltására fordított

	ezüstben	papírpénzben
Magyarországon	93.960 frt	114.457 frt 71 kr.
Ausztriában	109.680 „	131.973 „ 67 „
Külföldön	140.520 „	157.382 „ 40 „

Ez adat szerint el volna helyezve a kölcsön 27.3%-a Magyarországon; 31.8%-a Ausztriában; 40.9%-a külföldön.

1) Hátralékos adósság	78,403.200	frt —	kr.
2) Terhelő hátralék: tőke és kamat	576.563	„ 97 ^{1/2} „	
Összes tartozás .	78,979.763	„ 97 ^{1/2} kr.	

VI.

Sorsolási kölcsön.

A vasuti kölcsön még teljesen értékesítve sem volt, midőn már is újabb, az államháztartásban „30 milliós sorsolási kölcsön“ czim alatt ismeretes kölcsön felvétele lett elhatározva. „Hogy a Duna folyam Budapest mellett akképen szabályoztassék, a mint a hajózás és kereskedés országos érdekei igénylik, s a főváros, mint az ipar és kereskedelem központja, oly állásba emeltessék, mely számára a szabad közlekedés mindazon előnyeit biztosítsa, a melyek az ipar és kereskedés nélkülözhetlen feltételei,“ képezik azon indokokat, melyek a törvényhozást egy új kölcsön kötésére birták. ¹⁾

A kölcsön felhasználandó volt a lánczhid megvételére; egy, szükség esetén két új álló hid építésére; a Duna folyamnak a főváros határa közt szabályozására; a fővárosban „kellő szélességű fővonaloknak, — mintegy államutaknak a községi utak nagy hálózatában nyitására; és az ezekre szükséges helyszini és magasságrajzi felvételek, tervek, kisajátítások és más előmunkálatok költségére.“

A főváros emelése és szépítése kétségtelenül az állam egyik legmagasztosabb feladatát képezi. Midőn tehát a kormány a főváros emelése végett kölcsönt vett fel, és a törvényhozás ezt helyeselte; ez ellen kifogást tenni nem lehet és nem lehetett. Más kérdés az, ha vajjon a hid megvételét és új hid építését nem lehetett volna kihalsztani, és a dolgot ott kezdeni, hogy előbb a országban teremtessek ipar és kereskedés, és a fővárosban teremteszenek meg azon intézmények, melyek az ipart és kereskedést előmozditják; nem lett volna-e sokkal czélszerűbb mindenek előtt a Dunát szabályozni, nemcsak a főváros határai közt, hanem az ország határain belől; a törvényhozás nem tett volna-e sokkal helyesebben, ha a helyett hogy felhívja a ministeriumot, „hogy kiváló figyelmét és igyekezetét arra fordítsa, hogy a Dunaszabályozással és rakparttal egyidejűleg a kereskedelmi raktárak, a mennyiben szükséges, az e végre alakulandó vállalkozó-társulat közbenjöttével is mielőbb létesíttessenek,“ egye-

¹⁾ 1870: X. t. cz.

nesen a törvényben elhatározza, hogy a kölcsön egy része e célra fordíttassék. Nem lett volna-e sokkal helyesebb a város haladásának előmozdítását iparmuzeum, ipariskolák alapításával kezdeni, gondoskodni arról, hogy a munkások olcsó lakásokat kapjanak? A városokat az új utcák és terek még magukban nem emelik, fényessé, gazdaggá nem teszik; a mi városokat emeli, az: az ipar és kereskedés. A mely városnak polgárai az ipar és kereskedés által meggazdagodtak, hatalmasakká lettek, annak a városnak polgárai nem tűrik meg a szűk utcákat, a ronda viskókat, hanem szélesítik az utcákat, és emelnek egyik palotát a másik után. A város emelkedésének egyik fő feltétele a vagyonos polgári osztály; a mely városban ez osztály hiányzik, abban emelkedésről szó sincs. Mivé lehetett volna a főváros, ha 10 évvel ezelőtt ékesítik Duna partunkat ama raktárak, a melyek részben csak az imént nyíltak meg a forgalom részére; mennyire emelkedett volna a főváros, ha a Duna szabályozása egész hosszában ez előtt tíz évvel megkezdetik?!

De messze el is tértem feladatomtól: a sorsolási kölcsöntől. A kölcsön értékesítése iránti szerződés a „Bank-Verein“-nal kötött. A kölcsönért tisztán befolyt az 1870. 1871. és 1872-iki években 24 millió, és így a kölcsön 80-as árfolyam mellett lett értékesítve. A kölcsön 1871. évi január 1-től 1920 július hó 1-ig, a kamatot is beleértve, évi 1,224.000 frt, illetve félévi 612.000 frtos járadékokban kisorsolás útján törlesztetik. A kölcsön maga igen olcsónak mondható, mert annak kamata csak nagyon csekély töredékkal haladja meg a $4\frac{1}{2}\%$ -ot. Megjegyzendő, hogy a megállapított sorsolási terv szerint az első 40 évben nem kívántatik meg az egész évi járadékösszeg; de az utolsó tíz évben a megszabott évi járadékok 13,395.800 frttal fognak meghaladtatni. Ezen többlet fedezetére évente 100.000 frt tétetik félre, és ezen állam- és jelzálogpapirok vásároltatnak, és külön alap gyanánt az első magyar földhitelintézetnél kezeltetnek. Az alap vagyona tészen 1880-ik év végével kötvényekben 1,533.480 frtot. ¹⁾

¹⁾ Az alap vagyont képező papirok:

452 db 5 ^o / _o magyar vasuti kötvény	322.080 frt. —
288 „ 6 ^o / _o „ aranyjáradék	187.100 „ —
413 „ 5 ^o / _o oszt. földhitelintézeti záloglevél	492.500 „ —
35 „ 5 ¹ / ₂ ^o / _o m. földhitelintézeti záloglevél	331.500 „ —
59 „ 5 ^o / _o „ „ „ „	200.300 „ —

1880. zárszámadás. Részletezés I. füz. 51. l.

Azon kérdés merül fel, ha vajjon az évenként félretett 100.000 frt fedezendi-e majd az utolsó években előállandó tulszükségletet? Erre nézve a következőket kívánom megjegyezni. 100.000 frt évente 4%-os kamat-kamatra félretéve a 40-ik év végén 9,882.653 frtra növekedik. Az alap ma a kötvényeket csak névértékükben véve (azoknak tőzsdei értéke magasabb) 284.845 frttal nagyobb összeggel rendelkezik, mint a mennyie volna 4%-os kamatos kamat kezelés mellett. Ezen 284.845 frt többlet, 4%-os kamat-kamatra, elhelyezve, félévi kamatoztatás feltételezése mellett, 30 év múlva 934.585 frtot fog képviselni. E szerint tehát az alap a feltételek bekövetkezése esetén az első 40 év lejártával 10,817.238 frtnyi vagyonnal fogna rendelkezni; és ha most vesszük, hogy a többletszükséglet nem egyszerre, hanem a 10 év folyamában áll elő és az alap az alatt folytonosan kamatozik, akkor kétségtelen, hogy ezen többletszükséglet fedezve leend, — sőt ha a 4%-al való kamatoztatás mindvégig sikerül, az állam javára még felesleg is fog maradni.

Más kérdés azonban az, hogy helyes és czélszerű-e, hogy az állam, különösen akkor, mikor drága kölcsönököt vesz fel, ily alapok gyűjtésére adja magát. Minden esetre az államra nézve sokkal több előnnyel járt volna, ha azokat a félretett és félreteendő pénzeket a maga pénztáraiba megtartja, és önmaga saját szükségleteire felhasználja.

A sorsolási kölcsön, államkölcsön. A kölcsön javára azonban különféle jövedelmek vannak utalva. E jövedelmek: a megveendő lánczid, és az építendő hid vagy hidak jövedelmei; a vasuti hidon átszállított áruk minden mázsája után egy krajczár, — 1881. január 1-től 100 kilogramm után egy krajczár; — az osztrák államban igazgatósági székhelylyel bíró pénzüzetek, biztosító társulatok, gyárak, gyárminőségü és közlekedési vállalatok községi adója, melyek üzletüket fiók vagy melléktelepek, illetve üzletük természeténél Magyarországra is kiterjesztik; végre a rakpartok, ujonnan nyert telkek jövedelmei és az időközi kamatok. ¹⁾

Az e kölcsön állásra vonatkozó 1880. évi adatok ezek: A tartozás tökehátraléka 26.590.000 frt. — Törlesztésre, alapalakításra és a névértéket meghaladó nyereseményekre fordított 12,240.000 frt; ehez az állam a sorsolási kölcsön javára utalt bevé-

¹⁾ 1870: X. és 1880: LXIII.

teleken tul 1,609.390 frt 95^{1/2} krral járult. A kölcsön hozadékából fordított

1) lánczhid vásárlásra	6,714.701 frt 62 kr
2) Margithid építésére	5,240.263 „ 77 „
3) a bpesti Dunarész szabályozására	9,438.528 „ 70 ^{1/2} „
4) háromszögelésre, lejt mérésre	124.000 „ — „
5) sugárut költségeire	2,768.982 „ 23 „
6) fővárosi közraktárak létesítésére	738.227 „ 23 „
7) lánczhidi üzleti anyagokra	55.338 „ 38 „

A kölcsön tehát 1880-ban nem csak kimerítve volt, hanem a kitűzött célokra a kölcsön hozadékánál 1,080. 041 frt 93^{1/2} krral több is lett fordítva. ¹⁾

1880-ik évre a sorsolási kölcsön terhére tett kiadások, beleértve az államhidak költségeit és a kezelési költséget, kitesznek 1,490.177 frtot; a sorsolási kölcsön javára befolyt jövedelmek pedig ezek:

1) időző kamatok	13.251 frt 92 kr
2) a budapesti államhidak bevételei	707.448 „ 63 „
3) a főváros által a rakpartokért fizetendő haszonbér	12.000 „ — „
4) vállalatok és társulatok által fizetendő községi pótdó	361.287 „ 79 ^{1/2} „ ²⁾

Miként fentebb előadtam, a sorsolási kölcsönből meg vala vásárlandó a fővárost összekötő lánczhid. A lánczhid esetleg az azzal kapcsolatos szabadalom egy részének megváltása iránt az alkudozásokot a tulajdonos részvénytársasággal a kormány még 1869. évi

¹⁾ Állami számvevőség részletes jelentése 1880-ra 100. l.

²⁾ A bevételekben előforduló kamatok 359 frt 93 kr kivételével a közmunkatanácsnak a sugárut és nagykörut létesítésére adott előlegek után folytak be. A közmunkatanács által birt előleg 1880 végén tesz 3,766.793 frtot. Az előlegek után a kamathátralék 158.136 frtot. Az 1881. XXI. t. cikkel a közmunkatanács az előlegek után való kamatfizetés terhe alól jövőre felmentetett; — a multa nézve pedig a kamatok, a mennyiben befizetés által meg nem szüntek, törlésbe hozattak. — A budget technikájában 1881-ben azon változás állott be, hogy a sorsjegy kölcsön, a lánczhid elsőbbségi adósság az államadósság rovatában külön címek alatt vannak felvéve. — A hidak kezelési kiadásai a pénzügyminiszteri budgetben fordulnak elő; a hidak tiszta bevételei pedig az államadóssági budget bevételei rovatában irányoztatnak elő és számoltatnak el.

február 13-án tette folyamatba. A lánchíd megváltására a kormányt és később a törvényhozást is leginkább az birta, mivel a lánchíd kiépítésére, illetve e célra részvénytársaságot alkotni vállalkozott báró Sina Györggyel 1838. évi szeptember 27-én, illetve 1840. évi májusban kötött szerződésben a részvénytársaság feljogosított még hidakat építeni; de erre nem köteleztetett; és a szabadalom a hid megnyitásától számított 87 esztendőre adatván, a szabadalom csak 1834-ben szűnt volna meg; ezen időn belől pedig a szabadalmazott társaság engedélye nélkül a főváros határában hidat építeni nem lehetett. A lánchíd megvétele iránt a szerződés 1870. évi június 3-án kötött meg, és a törvényhozás által az 1870: XXX. t. cikkel lett jóváhagyva. A szerződés szerint az állam fizetett a még forgalomban levő 9816 db részvényért egyenként 690 frtot, és így összesen 6,773.040 frtot; átvállalta továbbá a még hátralékos 1,386.400 frtnyi elsőbbségi kötvénynek tervszerű kifizetését; végre kötelezte magát arra, hogy fizeti a fővárosnak a hidszabadalomért, a szabadalom lejártáig járó évi 24.000 frtnyi járadékot, nemkülönben a szabadalom lejártával járó 400.000 frtot. A lánchíd átvételével tehát az államra hármlott a lánchídat terhelő elsőbbségi adósság törlesztése; továbbá a kötelezettség a fővárosnak a lánchíd szabadalom lejártáig évente 24.000 frtot és a szabadalom lejártával egyszerre 400.000 frtot kifizetni.

A lánchidelsőbbbségi adósságból 1880. végével még 1,160.800 frt volt törlesztendő. Ez adósságnak tervszerűleg 1902-ben kell törlesztve lennie.

A fővárosnak a szabadalom lejártával fizetendő 400.000 frt fedezetére alap gyűjtetik. 1880-ik év végével az alap állott 15.960 frt névértékű szőlőváltási kötvényből és 21 frt 84 kr. készpénzből. ¹⁾

VII.

Gömöri vasut-zálogkölsön.

Már a vasuti kölsön hováfordítása iránt intézkedő 1868: XLIX. t. cikkben kimondotta a törvényhozás, hogy a bányavidéken az építendő államvasutakhoz csatlakozással építtetni szándékolt

¹⁾ A lánchíd szabadalom iránt kött szerződés 1869/72. képv. irom. V. 273 l. — Pénzügymin. előterjesztés 1869/72. képv. irom. VI. 78.—1870. XXX. t. cz. — Államszámvevőszék jelentése 1880-ra: 101. l.

vasutakat a ministerium segélyezhesse, kimondván ha gőzmozdonyu vasut építtetnék, a vasut tiszta jövedelmének aránylagos lekötésével, a segély mérföldenként 100.000 frtig mehet.

A törvényhozás a gömöri iparvasutak neve alatt ismeretes vasuti hálózatra gondolt. E vasutak építésére a törvényhozási engedély egy consortiumnak az 1870. XXXI. t. czikkal lett megadva. Ezen törvény értelmében az állam e vasutak kiépítéséhez mérföldenként 100.000 frttal bankértékben járult volna. Az állam minden 100.000 frtért **B** sorozatu 150.000 frt névértékű részvényt kapott volna. Ezen részvények az 5% kamatjövédelmében csak akkor részesültek volna, ha a mérföldenként 311.000 frtban megállapított elsőbbségi kötvények 5⁴/₅%-os évi kamat és tőketörlesztési járadéka, és a mérföldenként 80000 frttal előirányzott **A** sorozatu részvények 5%-os évi kamatoztatása ezüstben a vasutnak jövedelméből már fedezve lett. Az **A** sorozatu részvények 4%-os kamatoztatását a vasut létesítésében érdekelt földbirtokosok és iparosok biztosították.

Az e vasutakra megadott engedély azonban hatályát veszítette, mert az építésre vállalkozott consortium a 300.000 frtban meghatározott óvadékot le nem tette.

A vasutakon az előmunkálatok már a consortium által megtétettek, és miután a vasut létrejövetelében érdekelt birtokosok és gyárak már a consortiumnak kötelezett biztosítási összegeket az állam irányában is kötelezték, — e vasutaknak államköltségen és állam kezelés alatt leendő kiépítése lett az 1871. XXXIII. t. czikkal elhatározva, és egyszersmind a ministerium fel lett hatalmazva, hogy e vasutak építésére mérföldenként 100000 frtot fordithasson, és azon kívül még mérföldenként 317.000 frtnyi zálogkölcsonnt létesithessen, kikötetvén az, hogy a mérföldenként kibocsátandó zálogos kötvények évi 5% kamat és ⁴/₅% törlesztési hányaddal, vagyis 18.038 o. é. forint évi járadékkal törlesztessenek.¹⁾

A kölcsön értékesítése iránt a szerződés a bécsi „Unio“ bankkal lett megkötve. A kölcsön aláírás utján vala beszerzendő és az államnak minden névleges értékű 100 frtért ezüstben, 84 frtot bankértékben kellett kapnia. Ha a kikötöttnél magasabb árfolyam éretnék

¹⁾ Jelentés a gömöri iparvasutak kiépítése tárgyában. 1869/72 képv. irom. 160. l.

el, a 85, 86 és 87 frt a banké leend, az ezental elérendő összeg pedig a bank és az állam közt feleztetik. A kölcsön minden 100 frtja 75 frttal ezüstben és illetve bankértékben 95 frt $92\frac{1}{2}$ krral lett értékesítve. Az állam javára tehát befolyt minden névértékü ezüst 100 frt után bankértékben 88 frt $49\frac{1}{4}$ kr ezüstben pedig 72 frt $83\frac{33}{100}$ kr. Az egész 6,624.300 frt névértékü kölcsönnek tiszta hozadéka ezüstben 4,824.698 frt 80 kr; bankértékben pedig 5,862.008 frt 68 kr. A kölcsön, az ezüst alapján számítva, 6.8649^o/_o-os, a kapottnál magasabb visszafizetést is hozzávéve 7.557^o/_o¹-os. — A kölcsön 40 $\frac{1}{2}$ év alatt félévenként január 1-én és július 1-én tartandó sorsolás alapján törlesztetik. A sorsolás megkezdődött 1872. január 1-én; az utolsó sorsolás 1912. január 1-én leend. A kölcsön be van keblezve az abból épített bánrév-füleki, bánrév-dobsinai és feled-tiszolczi pályaszakaszokra.

Az adósság állása 1880-ik végén: adóssági hátralék 6,031.200 frt; terhelő hátraléktöke és kamat 48.739 frt 36 kr. ¹⁾

VIII.

A 30 milliós ezüstkölcsön.

A képviselőházban még nem tárgyalatott az 1872-iki költségvetés, midőn Kerkapoly Károly akkori pénzügyminister törvényjavaslatot adott be, melyben felhatalmaztatnék egy 30 milliomo-5°/_o-os ezüstkölcsön megkötésére, mely kölcsönért tisztán besfolyni kellend legalább is 22,125.000 frtnak, és a mely kölcsön 32 év alatt volna törlesztendő. A kölcsön szüksége indokoltatott: a a fumei kikötőnek már elrendelt építésével; — továbbá az elrendelt és folyamatban levő államvasuti építkezésekkel, melyeknek fedezetére a vasuti kölcsönből még fennlevő összegek nem elégségesek. A pénzügyminister a kölcsön megkötésére a felhatalmazást az 1871. XLV. t. cikkel meg is kapta.

A kölcsön értékesítésére vállalkozott consortium tagjai: a franco-magyar bank, a magyar általános földhitelintézeti részvénytársulat Pesten, — a franco-osztrák bank Bécsben; — Mendelsohn és Trs., — Berliner Handelsgesellschaft, — Magnus F. Mart., — Schickler testvérek, — Warschauer Robert és Társa Berlinben. — A con-

¹⁾ Zárszámadási bizottság jelentése 1875/8. képv. irom. 11. köt. 498. sz. iromány.

sortiummal kötött szerződésben megállapított, hogy a kölcsön aláírás útján szereztessék be. Kiköttetett továbbá, hogy az állam tisztán megkapja a kölcsön 74°/_o-át; az ezen felül elérendő árfolyam tekintetében megállapított, hogy abból 2°/_o, tehát a 75 és 76-ik % a consortiumot illesse, a többi pedig az állam és consortium közt egyenlő részben megosztatik. A törlesztésre megállapított, hogy ez 32 év alatt egyenlő tőkerészletekben történjék.

A törlesztésre vonatkozó kikötés később oda lett módosítva, hogy a törlesztés egyenlő évi tőke és kamatrészletekben történjék; melynek ellenében a consortiumnak 2°/_o-ban megállapított jutaléka 4°/_o-ra lett emelve.

A consortium a kölcsönt R. Rafael et Sons londoni bankház közbenjöttével 1872. évi jan. 2-án nyilvános aláírás útján értekesítette. Az aláírási árfolyam 81°/_o-ban lett megállapítva; — a melyből azonban 1/2°/_o jutalék R. Rafael et Sons bankházat illette. — A kölcsön e szerint tetteleg 80 1/2°/_o árfolyamon lett értékesítve, és az állam javára tisztán befolyt a kölcsönnek 75.25^o/_o-a. Az egész

. kölcsönért befolyt ezüstben	22,575.000	frt.
ehez hozzá adva a felpénzt	2,410.388	„ 62 krt
bankértékben befolyt	24,985.338	frt 62 kr.,
a miből levonva a kötvénynyomtatási és szállítási költséget	87.478	„ 47 krt
a kölcsönért tisztán befolyt	24,897.910	frt 15 kr.

A kölcsönre vonatkozó megállapításokból még kiemelendő, miként a kisorsolt kötvények beváltása, valamint a szelvények fizetése Londonban Rafael et Sons cégénél történik. A szükséges pénzek a franco-bank és a magyar földhitelintézeti részvénytársaság közvetítésével nevezett cégnek idejekorán beküldendő. E kezelésért a szükséges összeg 2/3°/_o-a fizetendő. Az 5°/_o-os kamatok évente april 1-én és október 1-én váltandók be. A kölcsön sorsolása megkezdődött 1872 július 1-én; a kölcsön tehát 1904-ben kisorsolva és kifizetve leend.

A kölcsön kötvényei és kamatszelvényei részére a bélyeg- és adómentesség van biztosítva.

A kölcsön évi kamata 6.6445^o/_o; a többletfizetésre való tekintettel 7.6033^o/_o.

Ez adósság állása 1880-ban: hátralékos tartozás 25,607.000 frt; --- terhelő hátralék tőkében és kamatban 141.887 frt 35 kr. ¹⁾)

IX.

Az 54 milliós ezüstkölcsön.

Eddigelé oly kölcsönökkel találkoztunk, melyeket a törvényhozás meghatározott célokra, határozottan beruházásokra rendelt felevétetni; de az 1873. évi december 2-án szentesített XXXII, t. cikkben a pénzügyminister meghatalmazást nyert az 1872-ik és az 1873-ik évre előirányzott deficit fedezésére egy 54 milliós ezüstkölcsönt megkötni, melyért valóságos értékben 39,960.000 frt folyjon be az állam pénztárába. A kölcsön egyéb feltételeiül kijelöli a törvény, hogy az 30 év alatt visszafizettessék, és utána évi 5%-os kamat félévi utólagos részletekben fizettessék.

Ezen kölcsönt ugyanesak a franco-magyar bank, illetve franco-osztrák bank consortium R. Rafael et Sons czég által Londonban nyilvános aláírás útján értékesítette. R. Rafael et Sons czég ezuttal mint consortialis tag vett részt a kölcsön értékesítésében. A kölcsönért az állam javára csak a törvényben előirányzott összeg, ugyanis 39,960.000 frt ezüstben folyt be, vagyis minden 100 frtéért ezüstben 74 frt ugyancsak ezüst pénzben.

A kölcsönért bankértékben befolyt	43.257.458 frt 57 kr ;
miből azonban levonandó a kötvénykiállítás, pénzszállítás és pénzbeváltásra tett költségek	157.154 frt — kr ;
melynek levonásával a kölcsön tiszta hozadéka	43.100.304 frt 87 kr.

Megjegyzendő azonban, hogy felpénz fejében tetteleg csak 1.673.538 frt 28 kr. folyt be; 1.466.828 frt 22 kr. oly összeget képez, mely az államnak ezüstben történt fizetéseinél felpénz gyanánt elszámoltatott, és végre 157.092 frt 37 kr. 8.30%-át képezi azon 1.892.679 frt 19 kr. ezüstpénznek, mely e kölcsönből 1873-ik végével az állam pénztárában még felhasználatlanul létezett.

A kölcsön egyszer évenként október 1-én tartandó sorsolás útján törlesztetik. Az első sorsolás 1874. október 1-én volt, — és

¹⁾ Pénzügyministeri indokolás 1869/72. képv. irom. XI. köt. 66. --- Zárszámadási bizottság jelentése 1874/8 képv. irom VI. sz. 224.

ettől számított 30 év alatt törlesztetik. — E kölcsön javára is határozottan biztosítva van a bélyeg, illeték és adómentesség. A kölcsön évi kamatja 6 frt 76 kr., a törlesztéssel együtt 7 frt 89 kr.

1880-ban e kölcsönre hátralékos tartozás tett 48.472.000 frtot; a terhelő hátralék pedig tőkében és kamatban 108.048 frt 60 krt. ¹⁾

X.

A 153 milliós ezüstkölcsön.

Államháztartásunk legdrágább és legterhesebb kölcsönéhez értünk, értem a 153 milliós kölcsönt. „Hogy a törvényhozás által” így indokolja a kölcsön felvételét a törvényhozás az 1873: XXXIII. t. cikkben „már is elrendelt vasuti, esatornázási és kikötői építkezések költsége, valamint a vasuti kamatbiztosítás folytán az államkincstárra nehezedő kiadások folytonos fedezhetése biztosittassék“.

A kölcsön megkötésének feltételei a törvényben részletesen megírva vannak. A kölcsön 153 millióig ércpénzben terjedhet és javára az államjóságok leköthetők. Egyelőre a pénzügyminister csak a kölcsön felének vagyis 76¹/₂ millió kincstári utalványnak értékesítésére jogosittatik fel. Az utalványok után évi 6% kamat fizetendő és azok 5 év múlva visszafizetendők. Az utalványok ¹/₃-ada vagyis 25¹/₂ millió 85¹/₂% árfolyammal a névérték után számítandó 2% jutalék levonása mellett; másik ²/₃-ada pedig 86¹/₂ árfolyammal, szintén 2% jutalék levonása mellett értékesítendő. Az első egy harmad árának, havi részletekben, befizetve kell lennie 1874. február végéig, a másik kétharmadnak pedig ugyancsak havi részletekben 1874 évi július hó végéig. Az utalványokra szükséges angol bélyeget a magyar kormány fedezi. Az államjóságokból befolyó vételárak e kölcsön törlesztésére fordítandók. A kölcsön második felének, vagy egy részének értékesítési idejét és feltételeit meghatározni, a törvényhozás magának fenntartotta. Mint nem sokára látni fogjuk, ez idő csakhamar bekövetkezett.

Ezen törvényben foglalt feltételekhez még a szerződésben említett azon további feltételek járultak, hogy a magyar állam a kamatokat 14 nappal a lejárat előtt tartozik Londonban fedezni; to-

¹⁾ 1872/75 képv. : irom. : XXV. 238. 1873 zárszámad. — Zárszámadási bizottság jelentése 1875/78 képv. : irom. : VII. 274.

vábbá, hogy a consortiumnak a szelvény beváltásáért $\frac{1}{4}\%$ és az utalvány beváltásáért $\frac{1}{8}\%$ jutalék jár.

A kölcsön értékesítésére vállalkozott consortium tagjai: Rothschild S. M., Wodianer M. és Sina S. G. Bécsben; a magyar általános hitelbank Budapesten; Disconto Gesellschaft és Bleichröder Berlinben; Rothschild M. A. Söhne Mm. Frankfurtban, Bank für Handels et Industrie Darmstadtban; Ifj. Oppenheim Salamon et Társa; végre Rothschild S. M. et Sons Londonban.

A kölcsön befizetése megkezdődött 1873. december 8-án; a kölcsön visszafizetésének határideje 1878. évi december 31-re lett megállapítva.

A kölcsönért befolyt ércpénzben	65,917.500	frt;
hozá a kapott felpénzt	7,723.429	„ 18 krt
<hr/>		
befolyt folyó pénzben	73,640.929	„ 18 kr;
ebből levonva	1,985.039	„ 73 $\frac{1}{2}$ krt
<hr/>		
értékesítési költséget, bankértékü folyópénzben befolyt	71,655.889	frt 44 $\frac{1}{2}$ kr.

Az ércpénz alapján téve a számítást, az utalványok tisztán elkelték 83.843%-on. Az évi kamat tehát 7.156%; az öt év alatt bekövetkező visszafizetést tekintve, de számításon kívül hagyva azt, hogy a kölcsön befizetése és visszafizetése az 5 éven belül történt meg, — a kamat 10.407%.

Ezen kincstári utalványok beváltása megkezdődött 1877-ben. 1880 végével csak 8160 frt szerepel még mint beváltatlan 9608 frt 40 kr értékkel.

A kincstári utalványok beváltására fordított, és pedig		
1877-ben 18,822.570 frt beváltására	22,088.145	frt 84 kr
1878-ban 54,246.150 „ „	63,067.276	„ 96 „
1879-ben 2,127.210 „ „	2,570.411	„ 07 „
1880-ban 34.170 „ „	39.391	„ 23 „

összesen 75,230.100 frt beváltására 87,765.225 frt 10 kr.

Ehez hozzáadva az eladott államjóságokért befolyt vételárból beszerzett 1,269,900 frt kincstári utalványra átlagszámítás

mellett kiadott 1,363.017 frt 42 krt

látjuk, hogy ezen 76 $\frac{1}{2}$ milliónyi

kinestári utalványok beváltá-
sára kiadni kellett 89,128.242 frt 52 krt. ¹⁾

A kölesön második felének értékesítésére a szükség csakhamar beállt. Már az 1874. május 22-én szentesített XIV. t. cikkben a pénzügyminister megbízást kapott arra, hogy a 153 milliós kölesön második felét vegye fel, vagy esetleg más kölesönt kössön. Nevezetes e törvény arról, hogy ekkor esett meg először az, hogy a törvényhozás a pénzügyministernek kölesön kötésére általános megbízást adott, és csak azt kötötte ki, hogy a kölesön megkötése után a törvényhozásnak jelentést tegyen.

Ezen kölesönt is a Rothschild consortium értékesítette. A consortium ezen kötendő kölesönre, illetőleg az első 76 $\frac{1}{2}$ millióra már megkötött kölesönre még 1874. évi ápril, május és június hónapokban előlegeket adott. Ezen második 76 $\frac{1}{2}$ millió iránt 1874. évi szeptember 24-én megkötött szerződésben az előleg törlesztésére a consortium fix átvett 32,395.200 frtot 83 $\frac{1}{2}$ % árfolyammal; a hátrálékos 44,104.800 frtra megállapított, hogy az aláírás útján fog értékesített. A kibocsátási árfolyam a continensre nézve 89 $\frac{1}{2}$ %-ban és azon kívül az 1874. évi augusztus 1-étől folyó 6% kamat megtérítésében lett megállapítva; és befizetési határidőkül 1874. évi október 16-ik, november 20-ik, deczember 26-ik és 1875. január 26-ik napjai kitűzve; Londonra nézve a folyó kamatot is beleértve 91 $\frac{1}{2}$ %-ban (illetve a kamat hozzá nem számításával 89.4233%-ban) lett a kibocsátási árfolyam megállapítva és fizetési határidőkül az aláírás, az elfogadás napjai, továbbá 1874. évi november 17-ik, deczember 17-ik és 1875. évi január 19-ik napjai kitűzve. Az aláíróknak, ha a részleteket az első részletfizetés alkalmával egyszerre lefizetik, 4% leszámítási kamat biztosított. Kikötött továbbá az is, hogy az árfolyam, ha a befizetések az első határnapon történnek, az 1874. augusztus 1-étől járó kamatok hozzá nem számítván, legalább is 90% legyen. A consortium javára az aláírás által befolyandó összeg 4% a biztosított azon kikötéssel

¹⁾ 1874. zárszámadások részletezés I. 31. lap; — zárszámadási bizottság jelentése 1875'8. képv. irom. XIX. 3. l. Államszámvéviszék részletes jelentése: 1878'81 képv. irom. XVIII. 273. 1880. évi zárszámad. Részletezés IX. 4. lap. — Államjóságg vételárából vétetett 1873-iki kinestári utalvány 1,269.900 frt és 1874-iki 561.050 frt. Ezeknek vásárlására fordított összesen 1,965.153 frt 88 kr.

mindazáltal, hogy ha a kincstári kötvények árfolyama a megállapított árfolyamokat el nem érné, a hiányt a consortium tartozik pótolni, és ezen kikötés folytán a consortium tetteleg csak $3\frac{8}{10}\%$ jutaléket kapott. Az utalványokat angol bélyeggel a magyar kincstár látta el. A bélyeg és adómentesség az utalványoknak és szelvényeknek biztosított. Az utalványok és szelvények beváltása tekintetében az előleges fedezet, az $\frac{1}{3}$ -ad illetve $\frac{2}{3}$ -ad bankári jutalék a kölcsön e részénél is kikötött. A kölcsön visszafizetésére határidőül 1879. évi augusztus 1-ső napja lett kitűzve.

A kölcsönért ércpénzben befolyt	66,506.873	frt	50	kr.
Ehez hozzáadva a felpénzt	5,799.962	, 80	kr	
papírpénzben befolyt	72,306.836	, 60	kr.,	
és ebből levonván a	2.120.079	, 22 $\frac{1}{2}$,	
értékesítési költséget, a kölcsön				
tiszta hozadéka papírpénzben	70.186.757	frt	37 $\frac{1}{2}$	kr

E kölcsön átlagos tiszta hozadéka ércpénzben 84.376; évi kamatja 7.11, — és a törlesztési többletre tekintettel pedig kamatja 10.235 $\%$.

A kölcsön miként már említettem volt, 1879. augusztus 1-én vala visszafizetendő.

A szükséges pénz már akkora együtt volt, és a legnagyobb rész még 1879-ben tetteleg ki is lett fizetve. 1880. végével 17.850 frt 21.018 frt 37 kr értékkel volt hátralékban. Beváltatott pedig:

1879-ben	75.110.010	frt	88,454.749	frt	47	kr
1880-ban	228.990	,	261.494	, 89	,	
továbbá államjóság-						
vételárból vásároltatott	561.000	,	602.136	, 25	,	

A 76 $\frac{1}{2}$ millió kincstári utalvány

kifizetése tehát igényelt folyó pénzben 89,318.380 frt 61 krt¹⁾

Állítsuk egybe ezen két szakaszban felvett kölcsönt. Lássuk először a tiszta hozadékat. Tisztán befolyt az 1873. évben elárusított 76 $\frac{1}{2}$ millióért

71.655.889	frt	44 $\frac{1}{2}$	kr
70,186.757	, 37 $\frac{1}{2}$,	
141,842.646	, 82	,	

az 1874-ben eladott 76 $\frac{1}{2}$ millióért

az egész kölcsönért tisztán befolyt

¹⁾ 1875. zárszámad. III. füz. 232. Államszámvevőszék részl. jelentés 1875-re 81. 1875. XVII. t. cz. Zárszámad. biz. jelentése 1875/8. képv. irom. XIX. 5. Államszámvevőszék jelentése 1879-re. 1878/81 képv. irom. XVIII. 273. l. 1880-ik zárszámadás. Részletezés IX. 6. l.

A kölcsön beváltására kiadatott és

pedig az 1873-ban eladottra	89,128.242	frt	52	kr
az 1874-ben eladottra	89,318.380	„	61	„
összesen tehát	178,446.623	„	13	„
Levonva ebből a hozadékot	141,842.646	frt	82	krt,
mutatkozik kölcsönnél veszteség	36,603.976	„	31	„

Ha tudni akarjuk, hogy a kifizetésre fordított pénznek mely részét kellett új hitellel fedezni	178,446.623	frt	13	krból
le kell vonnunk	1,965.153	„	88	krt
és így marad	176,481.469	frt	25	kr

oly összeg gyanánt, melyet hitellel, és pedig 6°/_o-os aranyjárdékok elárusítása által kellett fedezni. Ha figyelembe vesszük azt, hogy az 1877. évtől kezdve az 1879. év jul. haváig, a kincstári utalványok beválthatásának biztosításáig, elárusított aranyjárdékok átlag 85 frt 18 krért keltek el; akkor e kölcsön kifizetésére, számításon kívül hagyva azon utalványokat, a melyek eladott államjárságok befolyt vételárából vásároltattak, elárusítani kellett csekély kikerekítéssel 207,186.500 frtnyi 6°/_o-os arany járadékot. ¹⁾

Ha a befolyást mit ez adósság államháztartásunkra gyakorolt, még tüzetesebben akarjuk vizsgálni, akkor tekintetbe kell vennünk azt, hogy az e kincstári jegyek beváltására elárusítani kellett aranyjárdékok évi kamatja aranyban 12,431.190 frt;

míg az egész 153 millió után az évi kamatszín-

tén aranyban 9,180.000 frt;

a kincstári utalvány beváltása tehát az évi ka-

matterhet 3,251.190 frttal

szaporította, nem tekintve azt, hogy tulajdonkép 1,269.900 frt államjárságok vételárából lett beváltva. Ha ezt is tekintetbe vesszük, ekkor az évi teher 3,327.384 frtra szaporodik. Nem csekély teher ez; csak gondoljuk meg azt, hogy a most folyamatban levő 6°/_o arany-

¹⁾ A m. kir. pénzügymin. működésének története az 1878/81-ki országgyűlés tartama alatt. Kiadja a pénzügyminiszterium 1881. 24. l. Csak is az aranyjárdék átlagos ára vág egybe. Az aranyjárdék szükséglet 208,900.000 frtra van téve; a különbözet oka abban van, hogy a miniszterium a kincstári jegyek beváltására szükséges összeget kerékszámában 180 millióra teszi; a mely másfél milliónál több kikerekítést foglal magában. Az aranyjárdékban szükségletre nézve más eredmény áll fenn, ha az aranyjárdék elárusítások 1876—1879. végeig vétetnek figyelembe, akkor az eredmény 500.000 frttal még kedvezőbb.

járadék conversiójának minden várakozáson felül kellene sikerülnie, hogy e kamat többlet paralisálva legyen.

XI.

Aranyjáradék.

Az 1875-ik év fordulópontot képez pénzügyeink történetében; de fordulópontot képez különösen hitelviszonyaink tekintetében is. 1875. évi december 27-én nyert szentesítést pénzügyeink történetében nevezetes 1875 évi XLIX. t.-cz., mely a pénzügyministert felhatalmazza, hogy pénztári tartalékkészletek alkotására, a vasuti társulatoknak beruházásokra adandó összegek fedezésére és a kincstári utalványok beváltásának megkezdésére 80 millio forint erejéig aranypénzben befizetendő járadékkölcsönt köthessen. Rendeli továbbá ezen törvény, miként a kölcsön első fele, névszerint 40 millio forint legalább 80¹/₂ évfolyammal arany értékben, — a másik fele pedig legalább is 81¹/₂ árfolyammal legyen értékesítve; a járadék után évi 6⁰/₁₀₀ kamat aranyban félévi utólagos részletekben leendő fizetendő. A kölcsön kötvényei és szelvényei javára a bélyegilleték és adómentesség biztosított. A kötvények tőzsdei jegyzése fejében fizetendő külföldi bélyeg és illetéket a magyar állam fizeti.

Ezen törvénnyel tulajdonkép csak megerősítést nyert az akkori pénzügyminister Széll Kálmán ur és a kölcsön értékesítésére vállalkozott consortium közt 1875. évi december 6-án létrejött szerződés. A kölcsön értékesítésére vállalkozott consortium tagjai: a bécsi cs. kir. szabadalmazott hitelintézet, Rothschild S. M. és Wodianer Mór Bécsben; a magyar általános hitelbank Budapesten; Rothschild testvérek Párisban; Rothschild M. A. és fiai M. m. Frankfurtban; Disconto Gesellschaft igazgatósága, Bleichröder S. Berlinben és végre „Bank für Handel u. Industrie“ Darmstadtban. A consortium a szerződés szerint fix át tartozott venni 40 milliót, a másik 40 millióra optionalis joga volt. — A consortium a 40 milliót át is vette és annak árában 1876. évi január—június havakban befizetett aranyban 32.200,000 frtot. — Ezen 40 millio 6⁰/₁₀₀-os aranyjáradékért befolyt papirpénzben . . . 37.034,765 frt.

Ennek értékesítési költségében

1876-ik évben el van számolva	64,293 , 68 kr;
és így tisztán befolyt	36.970,472 frt 32 kr.

A 80 millió második felére a consortium az optiót nem gyakorolta; mivel az átvett 40 millió nem volt képes tuladni.¹⁾

Az 1877—1880-ki budgetekben előforduló hiányok, a 153 milliós kölcsön beváltása, a bosnyák hadjárat a törvényhozást mind újabb és újabb kölcsönök, 6%-os aranyjárdék megfizetésére birta. Ugyan e tények hozták magukkal, hogy a pénzügyminister a Rothschild vagy hitelbank consortiummal 6%-os aranyjárdék értékesítése iránt újabb meg újabb szerződéseket kötött. Nem lehet itt czélom részletezni minden egyes szerződést, mindazon variációkat, a melyeken az értékesítési szerződések keresztülmentek. Csak néhány jellemzőbb adatot kívánok kiemelni.

Ily adatként kiemelem, hogy 1877-ben a consortium vonatkozott aranyjárdékot fix átvenni; hogy 1879-ik év elején a pénzügyminister maga sem hitte, hogy a II-od kibocsátású kincstári utalványokat aranyjárdék elárúsítása által fogja beválthatni és ezért a törvényhozástól azon megbízást kérte, és az 1879. II. t.-cikkkel meg is nyerte, hogy 72 millió névérték erejéig 5%-os aranyban kamatozó, és 36 év alatt egyenlő évi részletekben törlesztendő jelzálogos kötvényeket bocsáthasson ki. Kiemelem továbbá azt, hogy a consortiummal 1877. évi május 4-én 120 milliónyi, — 1878. évi szeptember 8-án 60 milliónyi, — 1879. évi január 12-én 140 milliónyi 6%-os aranyjárdék, valamint az 1875. XLIX. t.-cz. szerint kibocsátatni rendelt 80 millióból visszamaradt 40 milliónyi 6%-os aranyjárdék értékesítése iránt kötött szerződések csak bizományi szerződések voltak, és a consortium csak a közvetítő szerepét játszotta. Kiemelem továbbá azt, hogy 1877-től — 1879-ik júliusig összesen 369.593,000 frtnyi aranyjárdék lett értékesítve, és ebből a consortium fix átvett 40 milliót, 31.955,755 frt értékesített az 1877. évi október 9-én és 10-én Párisban, Londonban, Brüsszelben, Amsterdamban, Budapesten, Bécsben, Berlinben, Mn. Frankfurtban tartott nyilvános aláírás útján, 297.637,245 frt, pedig magán eladás által lett értékesítve. 1879. évi szeptemberben eladva lett 15.407,000 frt netto 93.75% papírpénz árfolyam mellett. Az utolsó 15 millió aranyjárdék 87¹/₁₀ árfolyamon aranypénzben fix lett eladva egy consortiumnak 1880. évi február 28-án.²⁾

¹⁾ Államszámvévszék részletes jelentése 1876-ra 82. lap. 1876. zár számadások. Részletezés I. füz. 44. lap.

²⁾ Pénzügyministerium működése 1878-81. 16. lap.

Az 1876—1880. években tehát összesen 400 millio frt 6%-os aranyjárdék lett eladva. Ezen aranyjárdékokért befolyt brutto és papirpénzben :

1876-ban	40.000,000 frtért	37.034,765 frt	kr.
1877-ben	31.955,775 „	31.255,524 „	79 „
1878-ben	146.719,925 „	127.946,174 „	59 „
1879-ben	166.324,300 „	145.232,051 „	24 „
1880-ban	15.000,000 „	15.059,666 „	21 „
összesen :		<u>356.528,181 frt 83 kr.</u>	

Költségben kiadatott:

1876.	64,293 frt 68 kr.	
1877.	1.600,432 „ 41 1/2 kr.	
1878.	4.300,484 „ 69 1/2 kr.	
1879.	4.559,426 „ 03 kr.	
1880.	40,081 „ 46 „	
Hátralék költs.	4,097 „ 33 „	<u>10.568,815 frt 61 kr.</u>

A 6%-os aranyjárdékokért tehát tisztán befolyt 345.959,366 frt 22 kr.

A 6%-os aranyjárdék tehát átlag 86.49% árfolyammal papirpénzben lett értékesítve. Az évi kamat volna tehát, az aranyt 20%-os agióval véve, 8.3246%.¹⁾

A 6%-os aranyjárdék valószínűleg rövid idő múlva el fog tűnni budgetünkből, és kívánatos volna, hogy hason kölesönre többé ne szoruljunk. 1881. évi april 8-án a pénzügyminister a Rothschild consortiummal szerződést kötött a 6%-os aranyjárdékoknak 4%-os adómentes aranyjárdékokra conversiója iránt. A pénzügyministert e conversióra feljogosító 1881. évi XXXII. t.-cz. kiköti, hogy a conversió az 1883-ik év végéig, legkésőbb azonban az 1884-ik év végéig fejeztessék be, és a conversiónak azon eredménye legyen, hogy az eddigi 24 milliónyi kamatszükséglet 21.800,000

¹⁾ 1878/81. képv. irom. II. 331 ; XI. 331 ; XVIII. 377 ; 1880. zárszámadás. Részletezés IX. füz. 7. l. Az aranypénz alapján a számadást megtenni lehetetlen. Az 1876-iki hozadék aranypénzben is ki van tüntetve, 1878-ra csak jegyzetkép. Egyébként 1877-ben volt a tiszta hozadék 25.172,365 frt ; 1878-ban a brutto 110.343,215 frt 40 kr. — 1879. szeptemberben eladott papirok tiszta hozadéka 12.330,948 frt ; — 1880-ban 13.065,000 frt.

frtra leapadjon. E szerint tehát a 400 milliónyi 6%-os aranyjárdék helyezett forgalomba tehető 545 milliónyi 4%-os aranyjárdék.

A művelet még folyamatban van; eredményét eddigelé tudni nem lehet. Az 1882-ik évre beterjesztett költségvetés az előirányzottnál nagyobb eredményt remél, 4%-os aranyjárdékban csak 540 milliót kellett kibocsátani. Az 1882-iki költségvetés szerint 1881 végéig 207.400,000 6% aranyjárdék leend beváltva 280 milliónyi 4%-os aranyjárdék ellenében. ¹⁾

Ha a conversió az 1882. évi költségvetés szerint sikerül, az eredmény évi 2.400,000 frtnyi kamatmegtakarítás leend. Az eredmény kétségtelenül szép. Nem lett volna-e azonban sokkal helyesebb egyelőre, talán csak igen rövid időre, csekélyebb eredménnyel megelégedni? Nem lett volna-e czélszerűbb a 6%-os aranyjárdékokat egyelőre 5%-os aranyjárdékokká átváltoztatni, és a művelet mellett csak 2 milliót évente megkimélni, hogy majd ha a pénzügyi helyzet ismét javul a kamatot 4%-ra szállítsuk le és ezzel ismét nyerjünk 2 milliót? A 6%-os aranyjárdékoknak 4%-osakra conversiójára 4 évi határidő van előirányozva. Kérdés, ha most a 6%-os járdékoknak 5%-osakra convertálása volna folyamatba, kérdés az, vajjon az előirányzott 4 év elteltével nem foghatnánk-e már hozzá az 5%-osoknak 4%-osakra conversiójára. Most kiátalsunk van évente 2.400,000 frt megtakarításra; de legalább is lefolyhat 10—20 év, míg arra gondolhatunk, hogy 3%-os rentéket bocsássunk ki, és addig mindig meg kell elégednünk a most elért megtakarítással; míg ha most 5%-os rentokat bocsátottunk volna ki, akkorára már évente legalább is 4 milliót takaríthattunk volna meg.

XIII.

Tiszai és szegedi kölcsön.

Az 1880-ik évi XX. törvényezikkel a pénzügyminister feljogosítva lett, hogy a Tisza és mellékfolyói mentében alakult vizszabályozó és ármentesítő társulatok részére 25 milliónyi, Szeged város ujjaépítése czéljából 15 milliónyi, összesen 40 milliónyi kölcsönt létesítsen. A kölcsön feltételei a törvényben következőleg vannak megállapítva: az egész 40 milliónyi kölcsön fejében adható

¹⁾ Részletezés I. füz. 67. és 68.

44 milliónyi névértékű nyereménnyel ellátott 4%-al kamatozó kötvény; a kamatok beleértésével a kölcsön évi 2.400,000 frt, illetve utólagosan fizetendő félévi 1.200,000 frtnyi járadékkal 50 év alatt törlesztendő; a névleges kölcsön fele 22 millió akkép értékesítendő, hogy azért az időközi kamatokon túl 20 millió még 1880-ban; a másik fele pedig akként, hogy azért hasonlóképen legalább is 20 millió az 1880., 1881., és 1882-ik években befolyjon. A kötvények, a szelvények és a nyeremények bélyeg, illeték és adómentesek.

A kölcsönre befolyó összegek alapszerűen kezelendők; a kölcsönalap javára esnek az el nem árusított kötvényekre eső netáni nyeremények. A kötvény-birtokosok különös fedezetére szolgálnak a kölcsönvevők által befizetendő részletek, továbbá az említendő alapok. A törlesztési járadékok pontos fizetésének biztosítására két különálló alap alkotandó, u. m.: a tiszai és a szegedi. A tiszai alap alakítandó az által, hogy a vizszabályozó és ármentesítő társulatok által felveendő kölcsönök 6% a visszatartatik; a szegedi alap meg alakítandó a szegedi kárvallott lakosoknak adandó 10 milliónyi kölcsön 6%-ából. A tiszai alap a nevezett társulatok javára szolgál; azok javára gyümölcsöztetik; de azok terhére is történik az alapból levonás, ha egy társulat a fizetésben késedelmeskedik; az összes kölcsönök lebonyolítása után az alap tőkéstől kamatostól nevezett társulatoknak kiadatik. A szegedi alap Szeged városának a kárvallott lakosok által felveendő kölcsönök arányában adatik ki, és a város ellenében bekebelezéssel ingatlanaira biztosittatik. Az alap a szegedi adóhivatalban ellenőrzés alatt gyümölcsözőleg kezelendő; az arra eső törlesztési járadékot a város fizeti; ellenben a várost illeti az alapnak jövedelme, a mennyiben az késedelmes adósok miatt igénybe nem vétetnék; a kölcsönök lebonyolítása után az alap a város tulajdonába megy által.

A kölcsönvevők a kölcsönöket félévenként, u. m. ápril 1-én és október 1-én előre fizetendő 6%-os évi járadékokban 50 év alatt tartoznak törleszteni. A május 15-én, illetve november 15-én túl is késedelmes adósok ellen a részletek az egyenes adók módjára kamatok, illetékek és költségek felszámításával hajtathatnak be. Az adósok tartozásukat előbb is letörleszthetik; az előbb törlesztő vizszabályozási és ármentesítő társulat az általa letett biztosítékot az összes kölcsönökre nézve történt leszámolásig vissza nem kaphatja.

A szegedieknek szánt kölcsönre nézve kiemelem, miként abból 5 millió forint a városnak adandó, és ezután a törlesztési járadék 1882-ik végéig az állam által fizettetik. A szegedi kárvalottaknak, a biztosítási alap javára visszatartandó 600,000 frt levonásával, 9.400,000 frt adandó; ebből azonban 500,000 frt kisebb házbirtokosoknak kamatmentesen adandó azon feltétel alatt, hogy azt 1882-ik évtől megkezdve 10 év alatt 10⁰/_o-os részletekben visszafizessék.

A kölcsön értékesítése iránti szerződés a hitelbank consortiummal kötött. A kölcsön értékesítése a törvényben előírtnál előnyösebben történt annyiban, a mennyiben a kölcsön második részéért 20 millió helyett 20.400,000 frt fog befolyjni. A kölcsön kamata 5¹/₂⁰/_o-os. A kölcsön 1880. évi július 1-től számított 50 év alatt törlesztendő.

Ezen kölcsönre vonatkozó adatok ezek: 1880. végéig eladott 27 millió forint; miért befolyt	24.636,363 frt 36 kr.
ehez 50 db kihuzott sorsjegyért	50,000 „ — „
befolyt tehát összesen	24.686,363 frt 36 kr.
miből lemegy költség	55,065 „ 81 „
tehát a tiszta hozadék	24.631,297 frt 55 kr.
mihez azonban hozzájönnek a nyereségek	111,950 „ — „
és így a hozadék	24.743,247 frt 55 kr.

1880. végéig kölcsönökben tényleg kiadatott :

a vizszabályozási társulatoknak	4.023,195 frt 71 kr.
Szeged városának	1.972,185 „ 20 „
szegedi lakosoknak kamat mellett	1.030,977 „ 50 „
szegedi lakosoknak kamat nélkül	41,175 „ — „
összesen tehát	7.067,533 frt 51 kr. ¹⁾

XIV.

Papíráradék.

Midőn a földtehermentesítési adósságról szólottam, felemlítettem volt azt is, hogy az 1880. évi IX. t.-cikkkel a pénzügyminister

¹⁾ Pénzügymin. működése 1878/81. 27. l. 1880-iki zárszámadások. Részletezés, I. füz. 74. 75. l.

felhatalmazást kapott arra, hogy a földtehermentesítési kötvények törlesztésére szükséges összegeket 5%-os papíráradékok kibocsátása és elárúsítása által szerezzék be. 1880-ban a pénzügyminister e felhatalmazással nem élt. Az 1881-iki államháztartási hiány fedezetére azonban a pénzügyminister 1881 januárban nyilvános árvevényen eladott az unióbank consortiumnak 14 millió forint 5%-os bélyeg és adómentes papíráradékot, és pedig 13 milliót 75.78%-os netto árfolyamon, 1 milliót pedig 78%-os árfolyamon és ezekért netto befolyt 10.631,400 frt. — 1881. évi február 20-án kelt szerződéssel a Rothschild consortiumnak eladatott 25.977,650 frt névértékű kötvény, és pedig 13.005,000 frt 79.80%-os és 12.972,650 frt 80%-os netto árfolyam mellett; az elsőért befolyt netto 13.005,000 frt; a másodikért befolyt netto 10.378.080 frt. — 1881. június 10-én a budapest-zimonyi vasút építési költségének biztosításául ismét eladatott 12 millió forint 84%-os árfolyam mellett, melyért tisztán befolyt 10.080,000 frt. Januártól — júniusig, tehát körülbelül 5 hónap alatt az emelkedés csak ugyan figyelemre méltó. Míg az első kötvényeladás 6.69% kamat mellett történt; a másodiknál a kamat már csak 6.26% volt; a harmadik kibocsátású kötvény már 5.95% kamat mellett is akadt vevőkre. ¹⁾

Itt lesz helyén megemlítenem azon tényt is, hogy nem csak a földtehermentési kötvények beváltására szükséges összegek, hanem a vasuti kölcsön, a 30 milliós kölcsön, az 54 milliós kölcsön, a keleti vasút átvételével keletkezett adósságok tőketörlesztésére szükséges összegek is papíráradékok eladása által fedeztetnek; és ezen fedezet az államadósságok rendes bevételei között szerepel. Az utóbb említett állampapírokra nézve az 1880: VIII. t.-cikkkel az rendeltetett, hogy a tőkefizetési szükséglet 6%-os aranyjáradékok eladása által fedeztessék; de ezen rendelkezés az 1881: XI. t.-cikkkel oda lett módosítva, hogy a szükséglet fedezetére kibocsátandó járadékok minőségét a pénzügyminister határozza meg; és ha aranyjáradékot bocsátana ki, — annak kamata 6%-nál magasabb nem lehet. 1881-re a fedezet tetteleg 5%-os papíráradékokkal történt; és 1882-ben a fedezet hasonlóképen 5%-os papíráradékok eladása által fog történni.

Ezen részleges conversió határozottan káros; növeli az állam-

¹⁾ Pénzügymin. működés. 1878/81. 35.

adósságot névleg; de növeli a kamatterhet is. Sokkal ajánlatosabb és természetesen előnyösebb volna, ha ez évről-évre megújuló terhes conversiók helyett, ezen adósságokat mind egyszerre vagy nagyobb mérvben járadékadósságra convertálnók, ha a mellett a kamatozásban előnyt nem is érnénk el; de legalább azt tudnók biztosítani, hogy a tőketörlesztési szükséglet, mely évről-évre emelkedik, a budgetből eltűnjék.

Határozottan nem helyeslendő, hogy a járadék eladásából befolyó összegek a rendes bevételek közt szerepelnek; kölcsönből befolyó bevétel sohasem rendes bevétel, és nem szabad ennek lennie és ilyenné válnia. Budgetszerkezet szempontjából sem helyeselhető ez eljárás, mert zavarja az áttekintést. Csak vegyük azt, hogy ezen törlesztéses adósságok — miután egyenlő tőke- és kamat-törlesztési részletekre vannak alapítva — a budgetben mindig ugyanazon összegekben szerepelnek; és ha ehhez a törlesztési adósságok kamatja mindig hozzájön, — és ha pusztán csak is ez jön, — az államadóssági szükséglet rovata évről-évre nagy mérvben emelkedik; holott a kamatemelkedés, tehát a valódi több szükséglet alig tesz többet évi 70—80 ezer forintnál. Ajánlatosabb volna tehát az ily conversió alá eső tőkefizetési szükségleteket, mint az osztrákok teszik, a rendkívüli budgetbe áttenni.

XV.

Vasuti adósságok.

Államadósságaink közt szerepelnek oly adósságok, melyek eredetüket vasutak vásárlásában találják. Ez államadósságok tekintetében csakis néhány statisztikai adatra kívánok e helyütt szorítkozni.

A keleti vasut átvétele által 3 különféle adóssági czim keletkezett, u. m.:

1. 5%-kal arányban kamatozó állami kölcsön. Ez 1963-ig sorsolás útján visszafizetendő. 1880. év végével ezen eredetileg 9.989,300 frtot tévő adósságból még fenállott 9.949,800 frt.

2. I-ső kibocsátásu elsőbbségi kölcsön. Ez 1952-ik évig sorsolás útján kifizendő. 1880-ban még fennállott 44.628,300 frt.

3. II-od kibocsátásu elsőbbségi kölcsön aranyértékben. E

kölcsön sorsolás útján 1963-ig visszafizetendő. Ezen eredetileg 30 milliót kitevő kölcsönből 1880-ban fennállott 29.995,200 frt.

A vágvölgyi vasut megvétele folytán tartoztunk 1880-ik év végén az első osztrák takarékpénztárnak még 4.688,000 frttal. Ez adósság után $6\frac{1}{2}\%$ kamat előre fizetendő; a törlesztés félévenként 300,000 frttal történik, illetve utolsó részletben csak 188,000 frt lesz fizetendő. Az utolsó törlesztés 1888. évi november 12-én leend.

A tiszavidéki vasut átvételéből az államnak szintén háromféle adóssága van. Az állam tartozik ugyanis 56.130 db részvényt 1880. évi január 1-től számított 10 év alatt félévenként tartandó sorsolás útján egyenként 245 frtjával beváltani; a beváltásig pedig egy részvény után félévenként 7 frt 35 kr. kamatot fizetni; tartozik továbbá a tiszavidéki vasutnak a cs. kir. szab. hitelintézettől felvett 15.750,000 frtnyi sorsjegykölcsön törlesztésére 1924-ig bezárólag évenként 819,000 frtnyi járadékot fizetni; és végre ki tartozik fizetni a 20 milliónyi 5% -kal kamatozó elsőbbségi adósságot, 1946. november 1-én ez adósságnak kifizetve kell lennie.

A zágráb-károlyvárosi vasut vételára fejében a cs. kir. szab. déli vaspályának 1880. évi december 23-tól — 1968. december 31-ig 240,000 frt adómentes évi járadék aranyban fél éves 120,000 frtos részletekben fizetendő.

Miután részletesen áttekintettük államadósságainkat — melőzve a függő adósságokat és a hátrálékokat, melyeket lesz még talán alkalmam egykoron külön vázolhatni, — szabadjon államadósságainknak mintegy összképét adni.

1868. évi államháztartásunkat két adóssággal kezdtük meg: az államadóssági járulékkal és a földtehermentesítéssel; ma, miként láttuk, az országot a legkülönbözőbb című adósságok terhelik. 1868-ik év kezdetén az államadóssági járulékot függő adósságot és hátrálékokat figyelembe nem véve, államadósságunk tett 234.295,260 frtot; 1880-ik év végén az állósított államadósság a 996.977,074 frtot már elérte; 1881. év végén az e nemű államadósságaink már az egy milliárdot meghaladták.

1868-ban államadósságaink 52.645,658 frtot igényeltek; 1880-ban ezekre kiadatott 99.902,954 frt; ¹⁾ tehát majdnem a

¹⁾ Zárszámadás szerint az összkiadás 100.535,408 frt; de ebből 632,454 frt a fővárosi közraktárak létesítésére lett kiadva.

kétszeres összeg. Ha azonban e két év közt a terhekre nézve párhuzamot akarunk vonni, az 1868-ik év javára kell irnunk többlet-

fizetésben 2.677,701 frtot,
továbbá tőketörlesztésben 2.550,801 „

összesen tehát 5.228,502 frtot.

Az 1868-iki tettlegetes kamatteher tehát 47.417,156 frt.

Az 1880-ik év szükségletéből 99.902,954 frtból
le kell vonnunk a tőketörlesztést 8.734,954 frttal

és így marad kamat, kezelés és pénzbeszerzési
teherként 91.168,100 frt.

A 13 év alatt a kamat-teher 47.417,156 frtról 91.168,100 frtra emelkedett, beleértve a szőlőválság, maradvány- és irtványföldek válsága, nemkülönben a tiszai és szegedi kölcsön által okozott kamat-terhet is. ¹⁾

Nem csoda a nagy mérvű kamatemelkedés; évről-évre, néha egy évben többször is csináltunk új, meg új adósságot. Az 1868-tól 1881 végéig, tehát 14 év alatt, csak kölcsönökben 854.767,250 frtot vettünk fel; a mely kölcsönökből a legterhesebbet, a 153 millió forintot, már tőkéletesen vissza is fizettük. E sok kölcsön, az ércpénz-kölcsönöknél az agiót bele nem számítva; de hozzáértve a 153 milliót kölcsön kifizetése alkalmával felmerült ércpénz-beszerzési költséget, 143.670,000 frtnyi kibocsátási veszteséget okozott. 854 millió forint helyett tettleget csak 736 millió forintot kaptunk, és erre a 736 millióra, csak a 153 millió kölcsönt véve, visz-

¹⁾ Kamat, pénzbeszerzési és kezelési kiadás:

1869.	51.417,449 frt.	1875.	65.520,559 frt.
1870.	42.679,988 „	1876.	67.522,186 „
1871.	52.516,922 „	1876.	73.159,794 „
1872.	53.351,445 „	1878.	76.716,430 „
1873.	55.364,320 „	1879.	79.986,845 „
1874.	58.345,933 „		

Tőketörlesztésre, a 153 milliót kölcsönt bele nem értve, fordított:

1869.	3.519,600 frt.	1875.	7.022,656 frt.
1870.	2.643,891 „	1876.	7.174,997 „
1871.	4.769,921 „	1877.	7.424,385 „
1872.	4.766,242 „	1878.	8.048,615 „
1873.	4.916,605 „	1879.	8.242,603 „
1874.	6.059,930 „		

szafiztünk, hogy kerek összeget vegyünk, 178 $\frac{1}{2}$ millio forintot. Ezt is számba kell vennünk, ha tudni akarjuk, hogy a 14 év hitel dolgában mily terheket rakott reánk.

És ha államháztartásunk 14 évét a hitelviszonyok tekintetében, — csak az állósított hitelt vesszük — végig nézzük, minden esetre örvendetes és meglepő haladást fogunk találni; különösen, ha gondolunk arra is, hogy hitelügyeink az évek folyamában mily mélyen sülyedtek volt. Vegyük csak a vasuti kölcsönt, hazánk ez első kölcsönét; mennyi fáradságba került azt értékesíteni. És még is, ha e kölcsönt összehasonlítjuk a reá következő kölcsönökkel: a gömöri kölcsönrel, a 30 milliós, az 54 milliós kölcsönrel; nem mondhatjuk-e bátran, hogy hitelünk fokról-fokra alább sülyedt. E kölcsönök kamatozásában nincs valami nagy különbség; de a sülyedést mutatja a törlesztési idők rövidülte. Mily mélyen sülyedt hitelünk, annak legjobb tanúsága a 153 milliós kölcsön. E kölcsön felvétele előtt legalább a látszat szerint 5 $\frac{0}{10}$ kamatot fizettünk; e kölcsönrel már ezen látszattól is meg lettünk fosztva, a kamatot 6 $\frac{0}{10}$ -ra kellett emelnünk; az előbbi kölcsönököt némileg hosszabb törlesztési időkre kaptuk; e kölcsön lejáratára a lehető legrövidebbre lett szabva; a régibb kölcsönököt fedezet nélkül kaptuk (az építendő vasutakat komoly fedezetnek alig vehetjük); e kölcsönrel le kellett kötnünk állanijóságainkat. Nem csoda e sülyedés; fináncziáink évről-évre deroutabb helyzetbe jutottak; évről-évre szaporodott a kiadás és vele együtt a deficit; de arra senki sem gondolt, hogy a kiadások szaporodtával a bevételeket is kell szaporítani. Midőn az 1875-ik évben a kormány és az országgyűlés erélyesen hozzálátott a bevételek szaporításához, a kiadásoknak a szükséges és aránylagos mérvre leszoritásához, hitelünk is kezdett emelkedni. Az emelkedés lassu és fokozatos vala; csakis az 1881-ik év hozott rohamos emelkedést hitelügyeinkben. Az első 40 millio aranyjárdékon a consortium nem birt túladni; 1877-ben a maga és az állam javára csak 40 milliónyi aranyjárdékot értékesíthetett; a reá következő évben már tetemes mennyiséget lehetett a piacra vinni, és még tetemesebbet 1879-ben; ez év második felében az aranyjárdék árkelete mindinkább emelkedett és 1880-ban az állam maga 15 milliót 87 $\frac{1}{10}$ $\frac{0}{10}$ -kal aranyban értékesíthetett. Midőn a hitel rohamos emelkedését említettem, gondoltam a papirjárdékokra és a 4 $\frac{0}{10}$ -os aranyjárdékokra. 1874-ben lett értékesítve a

153 milliós kölcsön 2-ik része; azóta 7 év folyt le; és e rövid idő alatt kivittük, hogy 6%-on alóli kölcsönöket kapunk, és hozzá papírpénzben is kaphatunk kölcsönöket, és pedig nem törlesztéses, hanem járadékkölcsönöket. Hitelünk tehát kétségtelenül sokat és nagyot emelkedett. E hitelemelkedés ellenében nem lehetne érvül felhozni az általunk létesített 1870-iki sorsolási kölcsön és az 1880-iki tiszai és szegedi sorsolási kölcsön közt az utóbbi terhére létező nagy mérvű kamat-különbözetet. A két sorsolási kölcsönből államhitelünk emelkedésére vagy hanyatlására következtetést levonni, nagy tévedés volna. A sorsjegykölcsönök sajátos tekintet alá esnek; és abból, hogy második sorsolási kölcsönünk az elsőnél sokkal drágább, csak az következik, hogy az emberek játékdühe alábbszált, és az emberek okosabbak kezdenek lenni és jobb szeretik ma a biztos forintot a reménybeli nagy és roppant nyereménynél.

Örvendetes hitelünk emelkedése; de azon kell lennünk, hogy az még fokozottabb mérvben emelkedjék, hogy még sokkal olcsóbb kölcsönöket kaphassunk. Sok, igen sok kölcsönt kell még felvennünk; a közmunkák körében még igen sok a teendőnk. Minél olcsóbb kamatra kapjuk a kölcsönöket, annál előnyösebb ez államháztartásunkra, annál könnyebben felelhetünk meg azon nagy beruházási igényeknek, melyeknek teljesítését elodázhathatjuk; de melyeknek, ha hazánkat európai niveaun álló állammá tenni akarjuk, megfelelnünk kellend.

Szorulni fogunk tehát még sok, igen sok kölcsönre. Hasznos és célszerű beruházásokra kölcsönvétel nemcsak hogy tiltva nincs, hanem határozottan meg van engedve. De óvakodnunk kell a beruházásoknál a tulhajtástól. A beruházások egyszer már majdnem tönkre tették hitelünket; ügyeljünk tehát arra, hogy ez ujabban be ne következzen. És ez nem fog bekövetkezni; sőt ellenkezőleg hitelünk folytonos emelkedését fogjuk elérhetni, ha mielőtt valamely beruházáshoz fogunk, annak hasznosságát minden oldalról megvizsgáljuk; ha még mielőtt a beruházásra a kölcsönt felvesszük, már előre gondoskodtunk, hogy annak kamatai az államrendes, már nyitott vagy ujabban nyitandó jövedelmi forrásaiban fedezetét találja. — És ha államhitelünk emelkedik, alkalmunk lesz törlesztéses kölcsöneinket és adósságainkat, valószínűleg előnyösen, járadékadósságokra convertálni. Én azt hiszem, ha csak időközben

az országot nagy csapás nem éri, és ha háztartásunkban eléggé óvatosak leszünk, hogy mikorra a most folyamatba levő járadék-conversió befejezve leend, komolyan hozzá láthatunk legalább a vasuti, a 30 milliós és az 54 milliós kölcsönök egyszerre való convertálásához. Ez nem tételezi fel hitelügyeink rapid, csak lassu fokozatos emelkedését. És ezt el fogjuk érni, el kell érünk, ha kitartóan, nem nézve sem jobbra, sem balra, működünk az államháztartás rendezésén.

PÓLYA JAKAB.
